

Духовность молодежи и ее тень

З чим приходять у цей світ наші діти? Які нові імпульси, нові завдання приносять вони із собою? Спостерігаючи за молоддю, можна відчути, чого від нас хоче прийдешнє. Намагаючись запхати молоде покоління у нашу систему цінностей, ми заглушаємо в ньому те нове, що прагне увійти у світ і що виходить за рамки наших здібностей.

Усе має два боки, сама назва книжки «Духовність молоді та її тінь» говорить про це. То ми бажаємо цій новій духовності допомогти проявитися або ж, заглушаючи її, дати вийти на перший план її тіні, тим самим позбавляючи себе майбутнього? У цьому контексті у геть новому світлі постають такі поширені нині порушення, як гіперактивність, синдром дефіциту уваги, легастенія, самоушкоджувальна поведінка тощо. Автор пропонує тренувати погляд на це нове, на ці нові здібності, навчатися відчиняти двері цьому прийдешньому.

ДУХОВНІСТЬ МОЛОДІ ТА ЇЇ ТІНЬ

ДУХОВНІСТЬ МОЛОДІ ТА ЇЇ ТІНЬ

Johannes Greiner

Die Spiritualität der Jugend und ihre Schatten

Edition Widar

Йоханнес Грайнер

Духовність молоді та її тінь

Переклад Олени Колюхової, Поліни Вікторової

Київ
НАІРІ
2022

Г75

УДК [316.612-053.6:159.923.2]=161.2
Г75

Грайнер Йоханнес

Духовність молоді та її тінь – К. : НАІРІ, 2022. – 144 с.

ISBN 978-617-8192-03-7

З чим приходять у цей світ наші діти? Які нові імпульси, нові завдання приносять вони із собою? Спостерігаючи за молоддю, можна відчутти, чого від нас хоче прийдешнє. Намагаючись запхати молоде покоління у нашу систему цінностей, ми заглушаємо в ньому те нове, що прагне увійти у світ і що виходить за рамки наших здібностей.

Усе має два боки, сама назва книжки «Духовність молоді та її тінь» говорить про це. То ми бажаємо цій новій духовності допомогти проявитися або ж, заглушаючи її, дати вийти на перший план її тіні, тим самим позбавляючи себе майбутнього? У цьому контексті у геть новому світлі постають такі поширені нині порушення, як гіперактивність, синдром дефіциту уваги, легастенія, самоушкоджувальна поведінка тощо. Автор пропонує тренувати погляд на це нове, на ці нові здібності, навчатися відчиняти двері цьому прийдешньому.

УДК 316.612-053.6:159.923.2]=161.2

ISBN 978-617-8192-03-7 © Видавництво «НАІРІ», Київ, 2022

Моїм учням, які є моїми вчителями

Зміст

Вступ 7

Нова духовність

1. Духовність молоді? 18
2. Нові соціальні здібності 22
3. Межові розлади, самоушкодження і складне народження нового 34

Великі зміни за кулісами

4. Людство переступає поріг 50
5. Ми перебуваємо в центрі боротьби між Михаїлом та Аріманом 58
6. Нове світло в темряві 74

Це не те чим здається

7. Дежавю і ефірне тіло 80
8. Передчуття майбутнього і складнощі з прийняттям рішень 83

9. Злий інтелект і добрі легастеніки [_97](#)

Тінь і мережа

10. Імагінація, інспірація та інтуїція у спотворенні медійного потоку [_106](#)

11. Чому хлопці грають у комп'ютерні ігри, а дівчата зависають у соцмережах [_109](#)

12. Де ж протидія медійному фашизмові? [_115](#)

Світло здобуде перемогу

13. «Святість ночі виносить це в день» [_119](#)

14. Антропософія в кожній людині [_128](#)

[Епілог 138](#)

Вступ

Молоді люди часто не відповідають очікуванням дорослих – і це добре. Адже їхнє завдання – приносити у світ щось, що виходить за межі тих уявлень, до яких звикли старші люди. Вони мають не функціонувати в нашому світі, наче коліщатка в механізмі, а виправляти те, на що нам бракувало проникливості, співчуття і сили.

У цій книжці я хотів би розповісти про свої спостереження, що стосуються нових імпульсів молодих людей, і винести на обговорення мої спроби інтерпретації.

Я з надією дивлюся на молодих людей, бо у численних зустрічах з ними я знайшов основу для цієї надії. Я бачу, як у душах молодих людей просвічує те, чого бракувало моему поколінню.

Але ми не маємо чекати славних героїв, які наодинці вирішать світові проблеми. Ні – нове завжди приходиться у світ у стражданнях.

Молоді люди страждають. Часто вони можуть лише сказати, що чогось бракує або щось не так. Лише через спільний пошук і мудрість, з якою доля веде нас по життю, вони виявляють, чого саме їм бракує і чого треба досягнути. Відчуття дефіциту чогось, відчуття браку можливе лише тому, що людина несе в собі – хай поки що несвідомо –

образ того, як це має бути насправді. Стосовно цього можна сказати, що все хороше вже дримає в людях. Брак, негативна картина поступово пробуджує нас до шуканого ідеалу. Цьому пробудженню ми можемо допомогти, якщо будемо питати про образи добра, які мають прокинутися всередині. Це не обов'язково має відбуватися вербально. Таке питання також може жити в думках або погляді, який ми спрямовуємо на інших людей.

Якщо наша конфронтація з молодим поколінням обмежується лише оцінюванням його з погляду того, наскільки воно підкоряється нашій системі цінностей і, наслідуючи нам, розвиває в себе наші здатності – тоді ми заглушаємо в ньому те нове, що прагне увійти у світ і виходить за рамки наших здібностей. Якщо ж ми спробуємо відчутти в молодих людях нове, то це може зміцнити їх і стимулювати до того, щоб відкритися цьому новому в собі і реалізувати це. Завдання цієї книжки я вбачаю в тому, щоб стимулювати такий напрямок погляду, який запитує про майбутнє.

Окремі спостереження та інтерпретації є поточними спробами, а не чимось головним. Важливо, щоб ми спільно тренували погляд на те, як нове, те, що присутнє в молодих людях, стикається з протидією.

Конституція людей нині дуже змінюється. Взаємодія тіла, душі і духу стає дедалі проблематичнішою. Здоров'я вже не є чимось само собою зрозумілим. Чутливість безперервно зростає; для людини вона зазвичай є і прокляттям і благословенням водночас. З одного боку, ти стаєш все більш відкритим і чутливим – також і щодо душевного й духовного. З другого – оголюються внутрішні безодні і проблеми, які дедалі менше місця дають «нормальному» життю.

Нова духовність часто йде пліч-о-пліч зі стражданнями, що впливають з гіперчутливості. Хоча засоби масової інформації якоюсь мірою можуть заглушати й притлумлювати цю відкритість, загалом, власне, зупинити розірвання завіси в інший, духовний світ не вийде. Тим важливіше для молодих людей, які переживають нині те, на що в минулому наражались лишень небагато з тих, хто прагнув до

просвітлення, отримати від нас підтримку у вигляді розуміння й супроводу. Нова ера духовності стукає у двері. Чи вистачить у нас мужності відчинити їх?

Молоді люди приносять із собою багато нових здібностей і цілком обґрунтованих пристрасних бажань, певної туги по чомусь. Вирішальним є розпізнавання цих здібностей. З їх визнанням може почати розвиватися новий світ соціального життя. Бо нині духовність проявляється, передусім, у соціальній яснотності. Починається епоха духовності, яка ґрунтується на почутті – духовності, що тісно пов'язана зі зміненням значенням соціального.

Сила світла вимірюється і за інтенсивністю тіні. А тіні нині великі. У наш час молодим людям доводиться боротися з проблемами і спокусами, які ніколи ще не були настільки серйозними. ЗМІ, використовуючи підступні прийоми спокуси, з величезною силою полонять свідомість молодих людей. Вони змушують молоду людину забути, навіщо вона взагалі прийшла у цей світ, і натомість жити своєю увагою медіапристрої. За молодь ще ніколи не велось настільки жорстокої боротьби, як нині. Небеса і пекло ще ніколи не були так близько одне до одного.

З мого досвіду, молоді люди сприймають пов'язані з духовністю теми як щось зрозуміле само собою. За умови, проте, що з ними розмовляють не з метою напучування чи маніпуляції, але щиро, ділячись своїми власними поглядами, переживаннями і думками. Наприклад, уже третина населення Заходу вважає, що реінкарнація можлива. У Німеччині як мінімум 22 відсотки жителів допускають існування реінкарнації¹.

Відкритість до духовних питань може бути пов'язана з тим, що протягом останніх років 20-ти існує тенденція виражати духовні істини у фільмах і комп'ютерних іграх. Найуспішніші у фінансовому сенсі фільми в історії кіно містять духовні істини, які відомі з антропософії або інших спіритуальних контекстів². Такий контент може особливо добре вписуватись у фентезі, наукову фантастику,

фільми жахів і комікси, оскільки пласка фізична реальність не є обов'язковою для цих жанрів. Проте, можливо, усе якраз навпаки: фільми і комп'ютерні ігри, що зачіпають духовні рівні, продаються особливо добре саме через те, що духовні переживання нині такі близькі.

Тому обережне замовчування спіритуальних пізнань уже не видається мені доречним – зокрема і в цій книжці. Потрібно залучати все, що допомагає зрозуміти наш такий складно осяжний час, хоч з яких напрямів ці пізнання виходили б.

Те, що нині все геть інакше, ніж раніше, – відчуває багато хто. А втім, змінилися не лише соціальні структури, не лише технології ступили далеко вперед і Земля стала ще більше страждати. Геть іншими за своєю конституцією стали люди, змінилося відношення між думкою та життям, між янголами і людьми, і усвідомлення цього поки ще дуже мало. У колах езотериків кажуть про нові вібраційні рівні, яких досягає людство. Інші бачать передусім вторгнення демонічної темряви.

Насамперед нам слід навчитися розпізнавати, які саме сфери й рівні змінилися. У будь-якому разі все, що раніше несло, підтримувало, нині вже більше не дає такої опори. Ми, люди, живемо в цілковито нових умовах. Я спробував показати це у своїй статті «Молодь між стресом та нудьгою – школа й індустрія відпочинку» у книжці «Дітям потрібен час – дорослим теж» (Штутгарт, 2016, за редакцією Андреаса Нейдера). Матеріалістичні поняття вже більше не вписуються у ці нові умови. Якщо у вас не вистачає мужності мислити більш духовно, теперішнє лишається незрозумілим.

«Ми бачимо лише те, що знаємо» – стоїть на звороті обкладинок путівників із серії видавництва *DuMont*. Навіть кілька роз'яснень від обізнаної людини можуть відкрити нам очі на речі або процеси в чужій культурі, які ми раніше просто випускали з уваги. Ми ризикуємо випустити з уваги нове, якщо за допомогою відповідних думок не відкриємо в собі дар спостереження.

У фільмі М. Найт Ш'ямалана «Шосте чуття» (1999) хлопчик, який може бачити померлих, пояснює: «...вони бачать лише те, що хочуть бачити». Тому багато померлих опинилися полоненими у вузькому, обмеженому світі. Вони не хочуть бачити нічого, що могло б вивести їх за його межі. Те, що нині все інакше, ніж було раніше, може виражати і той факт, що ми, люди, зазнали змін, які можна порівняти з переходом зі світу живих у світ мертвих. А чи не бачимо ми теж лише те, що хочемо бачити? Як же ми можемо прокинутися до реальності?

Ми бачимо лише те, що знаємо, і бачимо лише те, що нам хочеться бачити. Але передусім ми бачимо те, що любимо. Любов відкриває очі на сутнісне. Розуміння поточної ситуації не може бути відкрите людині, яка відмовляється від змін, чіпляючись за минуле у сенсі «раніше все було кращим». Лише розуміння поточної ситуації відкриває очі. І лише тоді, коли ми любимо те, що хоче з'явитись, ми справді можемо його побачити.

Що молодші люди, то більше вони є дітьми нових обставин. Ми несправедливі до них, коли міряємо їх старими мірками. У них уже закладено ключ до розуміння нових обставин. Я гадаю, що конче потрібно змінити мислення, почуття і воління. Інакше нове в юних душах наштовхується на привиди минулого. Тим самим ми позбавляємо себе нашого майбутнього.

Ми маємо запитати себе, надто перед лицем проблем, які для нас можуть створювати молоді люди: яким міг би бути світ, з яким молодим людям не довелося б боротися, у якому вони можуть знайти своє місце і своє завдання? Що з нашим світом не так, якщо юність нині – це такий небезпечний час, сповнений страху, хибної чарівності, заціпеніння, пристосування, втечі в наркотики і порожнечі?

«Чого бракує новим душам?» – це було б слушне запитання. А не «чому вони не можуть бути слухняними і розсудливими і робити все так, як ми?» Людство застрягло в кризі. Молодь показує це нам. Це може бути нашим шансом. Ми можемо прокинутися завдяки молодим людям.

Якщо ми нічого не змінимо і не визнаємо нового духу, світ ставатиме дедалі менш придатним для життя молодих людей. Тоді вони зможуть перебувати тут лише у хворобливому стані. Хвороба приховує в собі майбутню здібність, яка у хворій цивілізації не зможе проявитись як здорова здібність. Нині чверть австрійських підлітків у віці від 10 до 18 років вважають психічно хворими. Близько 24 відсотків австрійських підлітків страждають на психічні захворювання, 26 відсотків мали такі захворювання в минулому³. Схожа ситуація і в інших європейських країнах. Про що це нам говорить?

Я абсолютно переконаний, що величезна кількість цих так званих психічно хворих підлітків мають переживання, які відповідають реальності. Проте вони не знаходять розуміння і допомоги. Головно через те, що однобічний матеріалізм минулих століть відучив нас вважати можливим існування душевних і духовних істот. Але ми живемо в нових умовах. Янголи, а також наші погані думки і страхи можуть переживатися нині набагато безпосередніше, ніж раніше. Деякі переживання, що приводять молодих людей до психіатрії, в минулому були ознаками ясновидців, пророків чи святих. Тодішні люди краще зрозуміли б їх. А в наш час духовні діти й підлітки часто практично є мучениками матеріалістичного світогляду. Чим більше відкритими і світлими вони приходять на землю, тим складніше їм тут.

Аби це змінити, потрібна зміна парадигми в освіті. Замість запитувати, чому молоді люди не вписуються у наш світ, ми маємо спитати себе, яким же має бути світ, щоб молоді люди могли жити в ньому добре. Рудольф Штайнер (1861–1925), великий революціонер у галузі освіти і засновник вальдорфської школи, вимагав, *щоб ми виховували пророчо, щоб ми передбачали, які завдання постають перед наступним поколінням*⁴. Тому він каже про ідеального вчителя: *вдень і вночі він переймається тим, яким буде життя через десять, через двадцять років*⁵.

Хто не здатен таким чином передбачити, що буде важливим для дітей і підлітків, той не має ставати вчителем:

Зокрема, у педагогічній та виховній сфері слід передусім закріпити принцип, що людина нині внутрішньо істотно відрізняється від того, як вона виражається зовнішньо. Але це означає, що в майбутньому вихователів, педагогів призначатимуть на підставі абсолютно нових принципів, аніж нині, оскільки для того, щоб побачити внутрішнє, яке не виражається зовнішньо, конче потрібен певний пророчий дар. Стане необхідним у такий спосіб влаштовувати іспити для педагогів, щоб їх легко могли пройти люди, які володіють інтуїтивним пророчим даром, а ті, хто цього дару не має, не змогли б скласти іспит, хоч скільки б знань вони мали.

Нині люди далекі від того, щоб у педагогічній освіті звертати увагу на наявність пророчого дару у майбутніх педагогів. Але ми ще надто далекі від багато чого з того, що має настати. А проте людський розвиток неминуче примусить нас поступово почати рахуватися з цими принципами. Звісно, деякі матеріалістично мислячі сучасники вважали б абсолютно божевільною думку: «Педагоги мусять стати пророками». Але так не буде відбуватись до скону. Людям доведеться визнати саме такі речі».

Якби у нинішньої такої чутливої молоді були такі педагоги, тоді не довелось б і чверті з них вважати психічно хворими. Тоді б вони отримали розуміння і відповідне оточення, яке дозволило б їм з відкритістю і чутливістю вести «нормальне» життя. Багато чого ще має змінитися в цьому розумінні.

Я прошу взяти до уваги те, що я кажу як педагог, а не як лікар чи психолог. Мої думки, звісно, не мають замінити консультації лікаря чи психолога у випадку фізичного чи психічного захворювання. Однак, я вважаю, що знадобилося б набагато менше психологів і лікарів, якби педагогіка краще відповідала емоційним і духовним потребам молодих людей. Деяким треба захворіти на психічну хворобу, аби хтось справді зацікавився ними і вони отримали індивідуальну емпатичну увагу.

З 16 по 18 січня 2015 року у Штутгарті відбувся освітній конгрес,

організований Андреасом Нейдером і Лоуренсом Годаром на тему духовного досвіду і нових здібностей у дітей та підлітків: «Як педагогіка зустрічає свідомість, що стає дедалі чутливішою?» Конгрес зібрав близько 600 учасників, що продемонструвало, наскільки педагоги відкриті до цієї теми нині. Перше видання збірки матеріалів за редакцією Андреаса Нейдера⁷ довелося перевидавати через неймовірно короткий час. Попит великий. Мій матеріал «Духовність молоді і зловживання нею з боку ЗМІ» виявилось можливим включити до цієї збірки у лише в скороченій приблизно на третину версії. Повний матеріал складає основу даної книги. Минуло два роки, і деякі речі варто було, на мій погляд, розширити, деякі – переглянути. Тому я доповнив і переробив текст.

Темі цієї роботи властива проблема узагальнення. Звісно, «духовності молоді» не існує. Так само, як немає й «молоді». Окрім того, я не хочу валити все до купи і проголошувати загальноприйняті догми. Я розповідаю про свій досвід і, передусім, про думки, за допомогою яких я намагаюся зрозуміти цей досвід. Я бачу певні напрями й тенденції, але також розумію, що до багато чого, про що я кажу в цій книжці, можуть знайтися й зворотні приклади. Те, що я обираю, чому надаю значення і як я це інтерпретую, більшою мірою залежить від того, з чим я сам зустрічався у моєму житті. У мене однобокий кут зору. Було б добре, якби ця книжка була розширена у свідомості читача і включила в себе багато аспектів і розділи, що тут відсутні.

Я знаю, що мислю вже порівняно старою головою. Можливо, на момент публікації ця книжка буде вже застарілою. Але все одно це може бути цінним, коли старша людина намагається зрозуміти молодих людей, навіть якщо вони перебувають набагато далі здатності її розуміти.

Я вірю в людей і знову й знову намагаюсь дотримуватися загалом позитивного погляду на людство. Але я бачу, що певні обставини докорінним чином змінилися за останнє століття. Аж до XIX століття

можна було вважати, що все, що просотується в цивілізацію, що вступає в неї, – воно, подібно до природного явища, проб'ється, і людині лишиться тільки обрати правильну позицію стосовно цього. Це змінилось у ХХ столітті. Наче прогорів запобігач, що захищає людей, і ось, особливо починаючи з Другої світової війни, було винайдено речі, які ми не можемо просто прийняти як природні, які витіснять та знищать нас як людей, якщо ми не зможемо сказати «Стоп!», не зможемо повністю відмовитися від них (наприклад – атомних бомб) і звести до мінімуму інші. Особливо це стосується спокуси техніки і засобів масової інформації.

Розвиток техніки відбувається не за законами природи. Виробляють те, що купують. У спільноті споживання споживач – найвпливовіша людина. Я не маю права знімати з себе цю відповідальність. Позиція «Так, це просто відбувається зараз, це не спинити, тому тепер я беру участь у цьому» ґрунтується на самообмані. Воно приходить саме тому, що я і ще багато хто беруть у цьому участь.

Тому я знаходжу в собі два настрої: я вірю в розвиток людства до добра і щодня бачу ознаки, які можуть зміцнити цю віру. Але я також бачу, що насилля над душами з боку ЗМІ жахливе і що людське в людях стоїть під загрозою зникнення у симбіозі з машинами, що дедалі посилюється. Коли я намагаюся привести до діалогу ці два настрої всередині себе, я чую: усе буде добре, але тільки якщо ми усвідомимо небезпеки сучасної цивілізації.

Саме ці небезпеки і могли б так струсити людство, щоб воно справді змогло пробудитися. Це драматично. Настільки драматично, що я цілком можу зрозуміти будь-кого, хто шукає душевного спокою, не бажаючи бачити ці небезпеки. Але я не хочу заплющувати очі. І темряву я можу витримати лише тому, що я бачу так багато майбутнього в молодих людях.

Світло їхньої духовності – це вже відповідь на темряву. І є надія, що у взаємодії з темрявою їхнє світло зможе розвинути таку силу, якої неможливо було б досягнути без опору.

Людство перебуває у процесі живого розвитку. Якщо ви не готові до чудес, ви можете їх проспати. Причому нині вони стали звичайним явищем. Але, як у казках, часто-густо ще в зачаклованому образі. Коли ж спадає ведмежа чи зміїна шкіра, дивуєшся, які золоті принци й принцеси виходять з-під неї. Наша надія і наша віра в людей змушують ці шкіри – сліди старих чар – відшаровуватися. Своїм інтересом і любов'ю ми робимо свій внесок у реформування людства.

Зараз, як видається, темно, проте янголи сповнені надіїв.

Нова духовність

1. Духовність молоді?

«Що?! Молодь духовна?! Але молодь узагалі більше нічого не читає! Вони ж весь час зі своїми гаджетами! Вони не сприймають ані світ, ані собі подібних, ані самих себе! Смартфон для них цікавіший, аніж усе решта в цьому світі! Де ж тут шукати духовність?» – на таке нерозуміння можна наштотхнутись, коли намагаєшся говорити про духовність молодих людей.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ